

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

मंगळवार, ३१ मार्च २०२६
Tuesday, 31 March 2026
BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

वर्ष : ६ | अंक : ९१
Year : ६ | Issue : 91
दि. 31 मार्च 2026
1990-
भारत
सरकारने डॉ.
बाबासाहेब
आंबेडकरांना
भारतरत्न पुरस्कार घोषित केला.

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे
दैनिक
किंमत : ₹ ५/-
Daily
Rate: Rs. 5/-

नवीन योजना कुचकामी : मल्लिकार्जुन खर्गे

नवी दिल्ली : काँग्रेस अध्यक्ष खर्गे यांनी केंद्र सरकारवर जोरदार हल्ला चढवला. त्यांनी आरोप केला की, भाजपने मनरेगा अंतर्गत कामाचा हक्क रद्द केला असून, नव्याने जाहीर केलेल्या योजनेचा जमिनीवर कोणताही दृश्य परिणाम दिसून येत नाही. खर्गे म्हणाले की, याचा थेट परिणाम लाखो मजुरांच्या उपजीविकेवर झाला आहे.

खर्गे म्हणाले की, सरकारने गाजावाजा केलेली व्हीबी-जी-राम योजना प्रत्यक्षात कुठेही दिसत नाही. ते असेही म्हणाले की, प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी अनेकदा कोविड काळबद्दल बोलतात, पण हे विस्तरात की त्या काळात मनरेगाने लाखो मजुरांना दिलासा दिला होता. आता परिस्थिती अशी आहे की, अनेक राज्यांमधून काम थांबल्याच्या तक्रारी येत आहेत.

काँग्रेसचा आरोप आहे की, भाजप सरकारने मनरेगा कमकुवत केला असून कामगारांचे हक्क काढून घेतले आहेत. खर्गे म्हणाले की, कोविडसारख्या कठीण काळात मनरेगाने लोकांना आधार दिला, पण आता सरकार तीच व्यवस्था मोडीत काढत आहे. तब्बल मते, मनरेगा आणि रोजगाराचा मुद्दा भविष्यात एक मोठा राजकीय मुद्दा बनू शकतो. ग्रामीण भागातील काम आणि उद्येगाच्या अभावामुळे निवडणुकीच्या वातावरणावरील परिणाम होऊ शकतो

मनरेगा कमकुवत झाल्याने कामगार हतबल झाले आहेत

व्हीबी-जी राम जी योजनेचा जमिनीवर कार्या परिणाम झाला आहे ?

काँग्रेसचा आरोप आहे की, 21 डिसेंबर 2025 रोजी अधिसूचित झालेल्या व्हीबी-जी राम जी योजनेचा कोणताही दृश्य परिणाम दिसून येत नाही.

खर्गे म्हणाले की, सरकारने या योजनेचा जोरदार प्रचार केला, परंतु कामगारांना त्याचा कोणताही लाभ मिळालेला नाही. जुनी योजना कमकुवत होत असताना नवीन योजना का राबवली जात नाही, असा प्रश्न त्यांनी विचारला. कॅंगच्या अहवालातही त्रुटी उघड झाल्या आहेत

का ? महाराष्ट्र कॅंगच्या अहवालाचा हवाला देत खर्गे म्हणाले की, गेल्या पाच वर्षात मनरेगा अंतर्गत मजूर झालेल्या कामांपैकी 53 टक्क्यांपेक्षा कमी काम पूर्ण झाले आहे. ते म्हणाले की, अंदाजे 2.5 लाख कामे तर सुरुच झालेली नाहीत. यावरून हे स्पष्ट होते की योजना कमकुवत झाली आहे. मजुरांची परिस्थिती अधिकच बिकट झाली आहे का ? खर्गे म्हणाले की, एलपीजीच्या कमतरतेमुळे आणि उद्योगांच्या दयनीय अवस्थेमुळे अनेक मजुरांना शहरांमधून गावांमध्ये परतण्यास भाग पडले आहे. पण गावांमध्येही त्यांना काम मिळत नाही. ते म्हणाले की, यामुळे मजुरांची आर्थिक परिस्थिती आणखी बिकट होत आहे.

मनरेगा अंतर्गत काम थांबल्याचे आरोप आहेत का ?

खर्गे म्हणाले की, बिहारमधील मुझफरपूर येथे कामाच्या अभावामुळे गेल्या 87

दिवसांपासून 12,000 मजूर

आंदोलन करत आहेत. त्यांनी

दावा केला की, उत्तर प्रदेश,

हरियाणा, राजस्थान आणि

महाराष्ट्र यांसह अनेक

राज्यांमधूनही मनरेगाचे काम

थांबल्याचे वृत्त येत आहे. काही

ठिकाणी, अधिकाऱ्यांना नवीन

काम सुरू न करण्याच्या सूचना

मिळत असल्याचेही वृत्त आहे.

महत्वाच्या बातम्या

भारताच्या ऊर्जा क्षेत्रात नव्या
युगाची सुरुवात!

नवी दिल्ली : देशांतर्गत ऊर्जा उत्पादन वाढवण्याच्या उद्देशाने भारत सरकारने तेल आणि नैसर्गिक वायू उत्खननाचा नवा टप्पा खुला केला आहे.

सरकारने 'ओपन एक्सेज लायसन्सिंग पॉलिसी' चा 11 वा टप्पा लॉच केला असून, याद्वारे सुमारे 80,228 चौरस किलोमीटर क्षेत्रात पसरलेले 21 ब्लॉक्स लिलावासाठी उपलब्ध करून दिले आहेत. केंद्रीय पेट्रोलियम मंत्री हरदीप सिंह पुरी यांनी या उपक्रमाचे वर्णन भारताच्या ऊर्जा प्रवासातील एक 'नवा अध्याय' असे केले आहे. भारताची ऊर्जा सुरक्षा बळकट करणे आणि आयातीवरील अवलंबित्व कमी करणे हे यामागचे मुख्य उद्दिष्ट असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले.

दहा वर्षांनंतर पाणी आले,
आमदार जाताच पाणीही बंद झाले

सांगली : तब्बल 10 वर्षांच्या प्रदीर्घ प्रतीक्षेनंतर पावकुंडे बुदुरुक पाणी योजनेचे पाणी 27 मार्च रोजी सांगली जिल्ह्यातील शेखवाडीत पोहोचले.

गावात आनंदाचे वातावरण होते, शेतकऱ्यांच्या डोळ्यात आनंदशुद्ध होते. मात्र, हा आनंद फार काळ टिकला नाही. आमदार सत्यजित देशमुख यांच्या हस्ते पाण्याचे पूजन झाले आणि ते निघून जाताच अवघ्या अर्ध्या तासात पाणीपुरवठा बंद झाला. यामुळे शेतकऱ्यांमध्ये संतापाची लाट उसळली आहे. 'ही शासकीय योजना आहे की खाजगी? जर शासकीय योजना असेल तर तिची जबाबदारी प्रशासनाने का घेऊ नये?' असा संतप्त सवाल शेखवाडीतील ग्रामस्थानी उपस्थित केला आहे. दुसऱ्या गावातील लोक व्हॉल्व उघडत असतील, तर त्यावर नियंत्रण मिळवणे हे पाटबंधारे विभागाचे काम आहे, असेही शेतकऱ्यांनी सांगितले.

मंत्रालय की 'लुटारूंच्या टोळीचे' केंद्र ? विजय वडेझीवार

नागपूर : महाराष्ट्र सरकार हे आता सर्वसामान्यांना न्याय देणारे केंद्र राहिले नसून, ते लुटारूंच्या टोळीचे केंद्र झाले आहे, अशा केंद्र खल्लट शब्दात विधानसभा विरोधी पक्षनेते विजय वडेझीवार यांनी राज्य सरकारवर हल्लाबोल केला आहे. मंत्रालयातील भ्रष्टाचारापासून ते खरात प्रकरणापर्यंत अनेक मुद्द्यांवर त्यांनी नागपुरात पत्रकारांशी बोलाताना धक्कादायक खुलासे केले. सुषमा अंधारे यांनी उघड केलेल्या पुराव्यांचा संदर्भ देत वडेझीवार म्हणाले की, 'खरात हा महाराष्ट्राला लागलेला कलंक आहे. काळ पैसा पांढरा करणाऱ्या या व्यक्तीचे नाव कोडमध्ये लिहिले असण्याची शक्यता आहे. या प्रकरणातील व्हिडिओमध्ये अंधश्रद्धेला खतपाणी घातल्याचे स्पष्ट दिसत आहे. केवळ चाकणकर यांच्यावर कारवाई करून चालणार नाही, तर या प्रकरणातील सर्व 'मोठ्या मांशावर' कठोर कारवाई झाली पाहिजे.' कायदे बनवणारेच जर कायदे मोडत असतील, तर ही राज्यासाठी शरमेची बाब असल्याचेही त्यांनी नमूद केले.

ममता बॅनर्जी यांच्या 'जीवाला धोका' ...

कोलकाता : विरोधी पक्षाच्या खासदारांनी पश्चिम बंगालच्या मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांच्या हत्येचा भीतीला पाठिंबा दिला आहे. त्यांच्या मते, ममता बॅनर्जी केवळ माहिती असल्यावरच बोलत आहेत आणि कोणीही इतके मोठे विधान करू शकत नाही. तृणमूल काँग्रेसचे (टीएमसी) खासदार कीर्ती आझाद यांनी या मुद्द्यावर चिंता व्यक्त केली असून, परिस्थिती अत्यंत धोकादायक असल्याचे म्हटले आहे. आयएनएससी बोलतांना ते म्हणाले की, ममता बॅनर्जी यांना यापूर्वीही अनेक वेळा राजकीय हिंसाचाराचा सामना करावा लागला आहे, इतकेच नव्हे तर डाव्यांविरुद्धच्या आंदोलनादरम्यान त्या गंभीर जखमीही झाल्या आहेत. आझाद यांनी प्रश्न विचारला की,

विरोधकांना त्यांच्याकडून काय हवे आहे आणि अशा वातावरणात त्यांची सुरक्षा धोक्यात नाही का? अशी विधाने एका गंभीर षडयंत्राकडे निर्देश करू शकतात. समाजवादी पक्षाचे खासदार राजीव कुमार राय यांनी ममता बॅनर्जीच्या वक्तव्याचे समर्थन करताना म्हटले की, त्या फारच कमी बोलल्या आहेत. देशात असे वातावरण निर्माण होत आहे, जिथे लोकांना काय खावे, काय घालवे, काय बोलावे किंवा काय लिहावे हे ठरवण्याचेही स्वातंत्र्य नाही. अशी वक्तव्येच सध्याच्या परिस्थितीचे सत्य उघड करतात. देशातील सध्याची परिस्थिती पाहता ममता बॅनर्जीचे वक्तव्य गांभीर्याने घेतले पाहिजे, असे ते म्हणाले. एक उदाहरण देतांना ते म्हणाले की, महाराष्ट्रातील एका माजी उपमुख्यमंत्र्यांच्या मृत्यूबाबतही प्रश्न उपस्थित केले जात आहेत, जे दुर्दैवी आहे. अशा परिस्थितीत, जर एखादा ज्येष्ठ नेता इशारा देत असेल, तर त्याकडे गांभीर्याने पाहिले पाहिजे.

6 वर्षांनंतर जनगणना घेण्यात येणार

नवी दिल्ली : 16 वर्षांनंतर घेण्यात येणाऱ्या जनगणनेची जबाबदारी 30 लाख कर्मचाऱ्यांवर सोपवण्यात आली आहे. पहिल्यांदाच जातीच्या प्रश्नाचाही समावेश करण्यात आला आहे. आज भारताचे रजिस्ट्रार जनरल (आरजीआय) आणि जनगणना आयुक्त मृत्युंजय कुमार नारायण यांनी या देशव्यापी जनगणना मोहिमेबद्दल सविस्तर माहिती दिली. ते म्हणाले की, नागरिकांची माहिती गोपनीय ठेवली जाईल. त्यांना ऑनलाइन तपशील भरण्यासाठी 15 दिवसांची डिजिटल विंडो

दिली जाईल. ते म्हणाले की, जनगणनेची तयारी जवळपास पूर्ण झाली आहे. पहिल्या टप्प्यात घरांची यादी तयार केली जाईल. अनेक राज्यांमध्ये एप्रिलपासून गृहगणनेचे (एचएलओ) काम सुरू होईल. डोंगराळ आणि दुर्गम भागांना अतिरिक्त वेळ दिला जाईल.

जनगणना आयुक्त कुमार नारायण यांनी सांगितले की, वैयक्तिक माहिती गोपनीय राहील. तिचा वापर योजनेच्या लाभासाठी किंवा पुरावा म्हणून केला जाणार नाही. दिल्लीसह काही राज्यांमध्ये 16 व्या जनगणनेचा पहिला टप्पा एप्रिलमध्ये सुरू होणार आहे. दिल्लीत जनगणना 16 एप्रिल ते 15 मे या कालावधीत होणार आहे

भारतात रेड कॉरिडॉर झाला कमी

नवी दिल्ली : जवळपास सहा दशकांपासून नश्वलाद हे भारतापुढील सर्वात मोठे अंतर्गत आव्हान राहिले आहे. तथापि, 31 मार्च (मंगळवार) हा दिवस या मोठ्या धोक्याचा अंत करणारा ठरू शकतो. खरे तर, केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांनी 2024 च्या मध्यामध्ये छत्तीसगडमधील अनेक बैठकांदरम्यान, ही तारीख नश्वलादाचा अंतिम दिवस म्हणून साजरी करण्याची शपथ घेतली होती. तेव्हापासून, ओडिशापासून छत्तीसगडपर्यंत आणि झारखंडपासून आंध्र प्रदेशपर्यंत, केवळ नश्वलादी नेतृत्वच मोडीत काढले गेले नाही, तर एकामागून एक कार्यकर्तेही संपवले गेले आहेत. धक्कादायक बाब म्हणजे, 1967 मध्ये एक छोटी क्रांती म्हणून सुरू झालेली नश्वलादी चळवळ जवळपास 60 वर्षांपासून सामान्य नागरिक आणि सुरक्षा दलांसाठी एक धोका बनून राहिली आहे. तथापि, 2010 च्या दहावाड नश्वलादी हल्ल्यांनंतर, ज्यात 76 सीआरपीएफ जवानांना वीरमरण आले, प्रथम यूपीए सरकारने आणि नंतर एनडीए सरकारने डाव्या विचारसरणीच्या अतिक्रोधीपाला आव्ह घालण्याचे प्रयत्न सुरू केले. याची सुरुवात पश्चिम बंगालमधील नश्वलाबारी गावात एका छोट्या शेतकरी उठावाच्या रूपात झाली. कट्टर डाव्या

नेत्यांनी स्थानिक जमीनदारांविरुद्ध कामगार आणि शेतकऱ्यांना एकत्र आणले. सुरुवातीला, हे आंदोलन हल्लांचा मागणीवर केंद्रित होते, परंतु नंतर त्याला हिंसक वळण लागले. येथूनच नश्वलादाचा उदय झाला. बिहारपासून ओडिशापर्यंत कामगारून एक अनेक डाव्या अतिक्रोधी संघटना उदयास आल्या. 1970 च्या दशकात, या संघटना एकत्र आल्या आणि त्यातून 'कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया-माओवादी'चा जन्म झाला. फेब्रुवारी 2026 च्या एका गुप्तचर अहवालानुसार, 2024 मध्ये देशभरात 2,000 हून अधिक सशस्त्र माओवादी होते, तर आता केवळ 220 सशस्त्र माओवादी कार्यकर्ते शिल्लक आहेत. दशकांपासूनचे बालेकिळे नष्ट करणे सुरक्षा दलांच्या सततच्या कारवायांद्वारे (जसे की ऑपरेशन ऑक्टोपस आणि डबल बुल), गेल्या तीन दशकांपासून नश्वलावाद्यांच्या ताब्यात असलेले बुद्धा पहार, पारसनाथ, बर्मासिया आणि चक्रबन्धा (बिहार) यांसारखे प्रमुख बालेकिळे पूर्णपणे मुक्त करण्यात आले आहेत.

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी आणि केंद्र सरकारच्या धोरणांवर राहुल गांधींचा जोरदार हल्ला

कोट्टायम : काँग्रेस नेते राहुल गांधी यांनी केरळमधील कोट्टायम येथे एका निवडणूक सभेला संबोधित केले. यावेळी त्यांनी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी आणि केंद्र सरकारच्या धोरणांवर जोरदार हल्ला चढवला. राहुल गांधी यांनी आरोप केला की, मोदी सरकारमुळे भारताने आपल्या इच्छेनुसार तेल खरेदी करण्याची शक्ती गमावली आहे. त्यांनी असाही आरोप केला की, इराण किंवा रशियासारख्या देशांकडून तेल खरेदी करण्यासाठी भारताला अमेरिकेचे अध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांची परवानगी घ्यावी लागते. त्यांनी भ्रष्टाचाराच्या मुद्द्यावरून केरळच्या एलडीएफ सरकारलाही घेरले आणि खर शेतकऱ्यांसाठी मोठी आश्वासने दिली. राहुल गांधी यांनी एका जाहीर सभेत म्हटले की, प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी अमेरिकेशी करार करून आपल्या शेतकऱ्यांचे हक्क हिरावून घेतले आहेत. त्यांनी असा आरोप केला की, प्रधानमंत्री मोदी हे आधुनिक भारतातील पहिले प्रधानमंत्री आहेत ज्यांनी देशाची ऊर्जा सुरक्षा धोक्यात आणली आहे. राहुल म्हणाले की, आज भारत आपल्या मजीनुसार पेट्रोल किंवा डिझेल खरेदी करू शकत नाही. त्यांनी पुढे असेही म्हटले की, मध्य-पूर्वेतील परिस्थितीमुळे आर्थिक संकट अटळ आहे, तरीही 1.4 अब्ज लोकसंख्या असलेला देश आपल्या मजीनुसार तेल खरेदी करू शकत नाही.

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

प्रवीण गायकवाड

09850301528

विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड,

वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी

निलेश कांबळे

मो.नं. 94236 34976

एरिया : उंटरखाना, दत्तात्रयनगर,

सुभेदार ले आऊट , म्हाळगीनगर

सुनील कुंभारे

मो.नं. 98238 94329

विशाखा नारायण

मो.नं 99602 41648

एरिया : जोगी नगर , काशी नगर,

धाडीवाल ले आऊट,

सुयोग नगर, रानवाडी

प्रमोद चहादे

मो.नं 9273170800

जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट,

संयोग नगर, नरेंद्र नगर,

चंदू नगरारे

मो.नं. 9975968852

शताब्दी नगर, काशी नगर,

अभयनगर, जयवंतनगर,

भीम नगर, जोगी नगर.

निलेश वालदे

मो.नं.9764772886

मोहन नगर. गौतम नगर,

गड्ढीगोदाम परिसर

मसारकर

918080158604

धाडीवाल ले आऊट.

लिना विनोद भोवते

मो.नं. 9021770694

इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक,

नाराधडी

प्रविण राजाराम ठवरे

मो.नं. 9372331798

मंडिल टाऊन, बेझनबाग.

रितेश अनिल बोदेले

मो.नं. 9511843694

WCL पॉव ग्रीड

गगन प्रताप नाहाकर

मो.नं. 8793389936

मेकोसाबाग, नवा नकाशा.

प्रमोद बागडे

मो.नं. 9764973627

इंदोरा, सुगत नगर.

वी प्रकाश राव

मो.नं. 9022621075

भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.

पुष्पीत कराडे

मो.नं. 8055416108

वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.

राहुल राजकुमार जांबुळकर

मो.नं. 9673392025

नारी.

श्रीकांत वासनिक

मो.नं. 9767624345

काचीपूरा, बाबूळखेडा, पार्वती नगर,

रमा नगर, जय भिम नगर.

मंगेश शंभरकर

मो.नं. 9970258703

नरेंद्र नगर, सुयोग नगर, भिम नगर,

शताब्दी नगर.

निळकंठ वि. जवादे

मो.नं. 9623773365

रमा नगर, मनीष नगर.

विनोद कृष्णराव डूले

वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकव्ही,

गोधनी रोड, . 7447767922

आशिष थुल

9423400956

धरमपेट, आंबेडकरनगर

राम मानवटकर

8626037360,

न्यू. मनषि नगर

अमन शरणगात

9575673895

टेकअप सिटी , दिघोरी,

बहादुर पेपर एजन्सी,

राहुल आठवले

8485854398

संबोधी बुद्ध विहार, गिड्रीखदान,

काटोल रोड, नागपूर

दिगावर पांडुरंग वासनिक

95619747413

454- नविन सुभेदार ले आऊट

दिनेश पेपर एजन्सी

गौतम भीमराव मेश्राम

जयवंत नगर , अभयनगर

9975941830

स्वनिल वाढबुधे

न्यू अमर नगर, शेष नगर, विठ्ठल नगर,

सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन

नगर.

मो. 96046 54382

योगेश मेहर

टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर

मो. 919552971648

दिनेश टेंपुर्ण

इंदोरा, लफ्फरी बाग, बेझनबाग,

समाजाला लागलेली 'खरात' कीट !

अंधश्रद्धेच्या अंधारात हरवलेले विवेक हरवत चालला आहे हे लक्षात घेऊन खरात यांनी दाखवून दिले आहे. महाराष्ट्र ही संतांची, विचारवंतांची आणि पुरोगामी परंपरेची भूमी म्हणून ओळखली जाते. महात्मा फुले, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांसारख्या महान विभूतींनी समाजाला विज्ञाननिष्ठ, विवेकनिष्ठ आणि समतेच्या मूल्यांची शिक्षण दिली. परंतु आजही समाजात अंधश्रद्धा, भोंदूबाबा आणि ढोंगी प्रवृत्तीचे जाळे वाढताना दिसते, ही अत्यंत चिंताजनक बाब आहे. नाशिक येथे उघडकीस आलेले अशोक खरात उर्फ लक्ष्मण एकनाथ खरात प्रकरण हे त्याचेच ज्वलंत उदाहरण आहे. स्वतःला 'कॅप्टन' आणि 'अंकशस्त्रज्ञ' म्हणून मिरवणारा हा व्यक्ती प्रत्यक्षात शिक्षणात अपयशी उरलेला असूनही लोकांच्या भावनांशी खेळ करत होता, ही बाब अत्यंत धक्कादायक आहे. समाजातील लोकांच्या भीती, असुरक्षितता आणि भविष्याविषयीच्या चिंतेचा फायदा घेत त्याने स्वतःची एक खोटी प्रतिमा उभी केली. नाव बदलणे, खोटेया पदव्या लावणे आणि गुढतेचा आभास निर्माण करणे, या सगळ्या युक्त्या वापरून त्याने लोकांचा विश्वास संपादन केला. या प्रकरणातील सर्वात भयानक बाब म्हणजे महिलांचे कथित शोषण, बलात्कार आणि अस्तीती व्हिडिओ बनवण्याचे आरोप. अशा प्रकारच्या विकृत प्रवृत्ती केवळ एका व्यक्तीपुरत्या मर्यादित नसून त्या संपूर्ण समाजाच्या नैतिक अधःपतनाचे संकेत देतात. पोलिस तपासात जप्त झालेले शेकडो व्हिडिओ हे केवळ गुन्हांचे पुरावे नसून समाजातील अंधश्रद्धेच्या अंधाराचे प्रतीक आहेत. अशोक खरातसारख्या व्यक्तींना बळ मिळण्यामागे केवळ त्यांची चलाखी कारणीभूत नसून समाजातील अंधश्रद्धा, भीती आणि अज्ञान ही देखील तितकचीच जबाबदार आहेत. अनेकदा सुशिक्षित लोकसुद्धा अशा भोंदूबाबांच्या जाळ्यात अडकतात, ही वस्तुस्थिती अधिक गंभीर आहे. शिक्षण असूनही विवेकाचा अभाव असल्यास अशा प्रकारच्या फसवणुकीला आपण बळी पडतो. या प्रकरणात आणखी एक चिंताजनक बाब म्हणजे काही प्रतिष्ठित व्यक्ती, अधिकारी आणि सोलिव्हिटी देखील या जाळ्यात अडकल्याची चर्चा. जे समाजाचे मार्गदर्शक असयला हवे, तेच जर अशा प्रवृत्तींना बळी पडत असतील, तर सामान्य नागरिकांकडून काय अपेक्षा ठेवायची? यामुळे समाजात चुकीचा संदेश जातो आणि भोंदूबाबांच्या 'विश्वासाहंते'ला नकळत खतपाणी मिळते. 'जादूचा मध' लाखो रुपयांना विकणे, नरबळीच्या संशयास्पद दावे करणे, पत्रकारांवर हल्ल्याचा प्रयत्न करणे, हे सर्व प्रकार केवळ गुन्हेगारी नाहीत, तर लोकशाही आणि सामाजिक मूल्यांवरचा थेट हल्ला आहे. अशा प्रवृत्ती समाजात भीतीचे वातावरण निर्माण करतात आणि सत्य मांडणाऱ्यांचा आवाज दडपण्याचा प्रयत्न करतात. या सगळ्या पाश्र्वभूमीवर एक गोष्ट स्पष्टपणे समोर येते, श्रद्धा आणि अंधश्रद्धा यामधील सीमारेषा ओळखणे अत्यंत आवश्यक आहे. श्रद्धा ही वैयक्तिक असते, ती मनाला आधार देते; परंतु जेव्हा ती विवेकशून्य बनते, तेव्हा ती अंधश्रद्धेत रूपांतरित होते आणि हाच तो क्षण असतो, जेव्हा अशोक खरातसारख्या व्यक्तींना संधी मिळते. समाजाने आता जागृत होण्याची गरज आहे. 'जाऊ नका त्याच्या दारात, घेऊ नका त्याला घरात' हा केवळ घोषवाक्य नाही, तर एक सामाजिक जबाबदारी आहे. कोणत्याही व्यक्तीवर अंधविश्वास ठेवण्याआधी तिची पाश्र्वभूमी, पात्रता आणि वर्तन याची खात्री करणे आवश्यक आहे. विज्ञाननिष्ठ विचारसरणी अंगीकारणे आणि प्रत्येक गोष्टीकडे प्रश्न विचारण्याच्या दृष्टिकोनातून पाहणे ही काळजी गरज आहे. सरकार आणि प्रशासनानेदेखील अशा भोंदूगिरीवर कठोर कारवाई करणे आवश्यक आहे. अंधश्रद्धा निर्मूलन कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी, जनजागृती मोहिमा आणि शिक्षणातून वैज्ञानिक दृष्टिकोन रुजवणे या गोष्टींना प्राधान्य दिले पाहिजे. तसेच माध्यमांनीही जबाबदारीने वागून अशा प्रकरणांचा पर्दाफाश करताना तथ्याधारात माहिती लोकांपर्यंत पोहोचवली पाहिजे. शेवटी, या प्रकरणातून समाजाने एक मोठे धडा घ्यायला हवा. कोणतीही समस्या असो, आर्थिक, वैयक्तिक किंवा मानसिक त्याचे समाधान भोंदूबाबांकडे नसून योग्य मार्गदर्शन, विज्ञान आणि कायद्याच्या चौकटीतच आहे. अंधश्रद्धेच्या आहारी गेले म्हणजे स्वतःच्या आयुष्याशी आणि प्रतिष्ठेशी खेळ करणे होय. म्हणूनच, प्रत्येक नागरिकाने स्वतःपासून सुरुवात करावी. विवेक, विज्ञाननिष्ठ आणि जागरूकता यांना आपल्या जीवनाचा भाग बनवावे. कारण समाज बदलायचा असेल, तर तो व्यक्तीपासूनच बदलायला हवा आणि तेव्हाच आपण अशा 'खरात' कीडीपासून समाजाला वाचवू शकू. ■ ■

आंबेडकरी समाजाला पाय घट्ट रोवण्याचे बळ प्राप्त झाले...

आंबेडकरी समाज तुटण्याची, मनाला बेचैन करणारी समस्या अनेकांनी पोटीटडकीने मांडली. समाज तुटण्यातील वास्तविकता पुढे आली. समाजाने व देशाने याकडे निक्षिप्तपणे लक्ष द्यावा. खचल्याने समस्या सुण्णार नाही. आंबेडकरी समाजाच्या समस्या सर्वदूर समाज आहेत. आंबेडकरी विचार एक, ध्येय एक आहे. पुढे आलेले आव्हान आंबेडकरी संघीत बदलतो. आपसत दुरावा निर्माण करण्याची कारणे शोधतो. त्यांची कारण मिमांसा करतो. ही जमेची बाजू आहे. काही आंबेडकरी पुढारी दूरच्यांना जवळ करतात, आपले टाळाळत, विरोधी लोकांकडे पंतीची याचना करतात. त्यामुळे समस्या वाढल्या. प्राप्त काहीही झाले नाही. तुकडे मोडते झाले. याचना करणारे धूक माणणारे बदल्यात समाज, समाजाची मते विकतात. भयभीतींनी टाकलेल्या बाकरीच्या तुकड्यासाठी धडपडतात. 'ये रे माझ्या मागे' शब्दाला समान समजतात. खुर्ची, पद, प्रशस्ती पत्रासाठी प्रतिमा गहाण करतात. तुटलेला समाज जोडण्याच्या नावावर नवा गट तयार करतात, आपल्या नेत्यांच्या या गद्दरीचा समाजाला प्रचंड त्रास होतो तेवढेच विरोधकांना फावते. समाजाच्या नेत्यांनी डॉ. बाबासाहेबांना निळ्या ध्वजाचे भांडवल केले. समाज एकत्र आला असता स्वाधीना बळी पडले. स्वाधीनासाठी प्रस्थापितांच्या तुकड्यांच्या आहारी गेले. समाज प्राणापाक नेत्यांना डोक्यावर घेतो हे विसरले. डॉ. बाबासाहेबांचा निळ्य ध्वज सार्वजनिक केला. नेत्यांनी डॉ. बाबासाहेबांचा ध्वज विकला. विरोधकांच्या गाडीवर निळ्य ध्वज चढला. हा डॉ. बाबासाहेबांच्या रिपब्लिकन पक्षाचा विजय नव्हे. विकाशीही नव्हे. आंबेडकरी समाजाने परिवर्तन स्वीकारले. ही तळवे चाटी नव्हे समाजाचा दृष्टिकोन आशावादी आहे - स्वाधी गेले ते शेपटी दाबून मोगामगे फिरणारे झाले. समाज आपल्या ठिकाणी आहे. डॉ. बाबासाहेब नावाचे रसायन प्रश्नार करणाऱ्यास श्रेष्ठा लागत नाही. तो धंड होत नाही. डॉ. बाबासाहेबांनी लावलेले अस्तित्वाचे रोपटे वृक्ष झाले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाज व राष्ट्रचे दिशादर्शक आहेत. द्रष्ट्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी निस्वार्थपणे समता, सहिष्णुता, सदाचाराची परंपी केली. राष्ट्र स्वाभिमान पेरला, शिक्षण पेरले हे

धर्मांतरबंदी करण्याकरिता बीजेपी शासित राज्यात जास्त गती प्राप्त झाली आहे. छत्तीसगड राज्यात तयार करण्यात आलेल्या विधेयकात तर 20 वर्षांच्या जन्मठेपेची तरतूद करण्यात आली. त्यापूर्वी महाराष्ट्रात 'महाराष्ट्र धर्मस्वातंत्र्य विधेयकाला' 5 मार्च 2026 ला मंत्रिमंडळाने मंजुरी दिली. 14 फेब्रुवारी 2025 रोजी पोलीस महासंचालकाच्या अध्यक्षतेखील एक उच्चस्तरीय समिती नेमण्यात आली होती. त्या समितीने केलेल्या शिफारशीनुसार हे विधेयक बनवण्यात आले. 13 मार्च 2026 ला विधानसभेत सादर केले.

17 मार्च 2026 ला विधानसभेत आवाजी बहुमताने राजी अकरा वाजता मंजूर करण्यात आले, तेव्हा विरोधी पक्षांचे सदस्य उत्स्वर्ण नव्हते. 18 मार्च 2026 ला विधानपरिषदेत मंजूर केले आणि राज्यापालांच्या मंजुरीने कायद्यात रूपांतर लवकरच झालेले असेल. या विधेयकाला समाजशास्त्रज्ञ दृष्टीने बघणे सुद्धा जास्त महत्त्वपूर्ण आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी 'भारतातील जाती त्यांची रचना, उगम आणि विकास' (Castes in India: Their Mechanism, Genesis and Development) या ग्रंथामध्ये त्यांनी जातिव्यवस्थेची उत्पत्ती अत्यंत स्पष्ट आणि तर्कशुद्ध पद्धतीने मांडली आहे. त्यांचे विश्लेषण धार्मिक नसून समाजशास्त्रीय (sociological) आहे. बर्हिर्विवाह असलेल्या समाजात अंतर्विवाह लादला गेला, तेव्हा जातिव्यवस्था निर्माण झाली.(The superposition of endogamy on exogamy means the creation of caste.) असा त्यांचा सिद्धांत आहे. डॉ. आंबेडकर सांगतात की, अंतर्विवाह टिकवणे सोपे नव्हते, म्हणून काही कठोर प्रथा निर्माण केल्या. उदा. सती प्रथा, विधवा विवाहबंदी, बलाविवाह इत्यादी. यामागील उद्देश, समूहातील स्त्री-पुरुषांचे प्रमाण संतुलित ठेवणे, जेणेकरून बाहेर विवाह करण्याची गरज पडू नये. परंतु भारतीय संविधानाने या प्रथांवर बंदी आणली, त्यामुळे जातिव्यवस्था मजबूत करण्याचे अनेक नवीन पद्धतीने प्रयत्न करण्यात आले आहे. त्यापैकी धर्मांतर बंदी हा एक प्रकार आहे. त्यातूनच धर्मांतर विरोधी कायदे जवळपास तेरा राज्यात निर्माण करण्यात आले. या विधेयकाचे नाव धर्मस्वातंत्र्य विधेयक मूळतःच दिशाभूल करणारे आहे. हे धर्म स्वातंत्र्य देणारे नसून धर्मांतर बंदी करणारे आहे.

आजच्या काळात लोकशाहीची परिभाषा

माणसाला उर्जावान होण्यासाठी अन्न लागते आणि बुद्धीची उन्नती करण्यासाठी विचार लागतात. आधुनिक काळकडे घेऊन जाणारे विचार इथे आहेत, म्हणूनच आज तरी विविध प्रांतातील लोक, विविध जाती समूहातील लोक या आधुनिक विचारधारेकडे आकर्षित होत आहेत, त्यांची संख्या दिवसा गणिंक वाढत चालली आहे. ही माणसे अशा ठिकाणाहून येतात जिथे ज्ञानाचा आणि वैचारिक क्रांतीचा अभाव असतो. समतेच्या या महापरिवर्तनात सामाहून घेण्यासाठी आणखी व्यापक परिवर्तन करू इच्छिणाऱ्यांकडे नवी आधुनिक अशी कालसुरसंगत दृष्टी असली पाहिजे. ती राजकारणी लोकांकडे असणे शक्यच नाही तर ती वैचारिक लेखन करणाऱ्या लेखकांच्या मांडणीतून आली पाहिजे. आजच्या संदर्भात विचार करताना गौतम बुद्धानंतर निर्माण झालेल्या सर्व ईश्वरवादी धर्मांमध्ये भीमिक अशी ओळख आहे आणि त्यांच्या प्रार्थनेची ठराविक वेळ आहे. माझे काही मित्र आपल्यात तसा काही प्रकार का

महाराष्ट्र धर्मस्वातंत्र्य विधेयक 2026 एक समाजशास्त्रीय विश्लेषण

अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य गोळविणारे असून गुलामीला बळकट करणारे आहे. धर्मातरासाठी प्रशासनाची पवनांगी घेणे, हेच मूळत व्यक्तीच्या अभिव्यक्तीस्वातंत्र्यामध्ये ढवळाढवळ करणे होय. धर्म म्हणजे व्यक्तीच्या संपूर्ण स्वातंत्र्याचा संकोच आणि विशिष्ट जातींची धर्ममाऱ्येतनुसार श्रेष्ठता वर्णव्यवस्थेनुसार ठरते. त्यामुळे त्यांच्या सेवेसाठी तीन वर्णांचा बिनपगारी वेढबिगार किंवा गुलामांचा वर्ग ठरला. म्हणून यातून मुक्तीसाठी प्राचीन कालखंडापासून धर्मातरास प्रारंभ झाला. इ.स. 1818 ला पेशवाई नष्ट झाली व इंग्रजी राजवटीचा प्रारंभ झाला. धर्मातरासारख्या प्रवृत्ती वाढण्यास पेशवेकालीन सामाजिक व राजकीय अवनती जबाबदार ठरली. 'इंग्रजी राज्य ईश्वरी वरदान आहे' यासारखी तत्कालीन समाजधुरिणांची वक्तव्ये बोलली जाऊ लागली. सन 1854 बाबा पद्मनजी (अरुणोदय, यमुनापर्यटन) ख्रिस्ती झाले. त्यांचे आत्मचरित्र 1854 ला प्रसिद्ध झाले. एवढेच नव्हे, तर रेव्हर्ड वामन टिळक, त्यांची पत्नी लक्ष्मीबाई टिळक (स्मृतीचित्रे), नारायण शेषादी, निळकंठ गारे, रामकृष्ण पंत, पंडिता रमाबाई इत्यादी सुसंस्कृत व विद्वान ब्राह्मण मंडळींनी त्या काळात धर्मातर केले. ही धर्मातरे ख्रिश्चन धर्मातील समता, स्वातंत्र्य, बंधुता, करूणा, मानवता या मूल्यांमुळे झाली. ख्रिश्चन लोकांचे आचरण पाहून त्यांच्यात सकारात्मक बदल जाणवू लागला. ही धर्मातरे कोणाच्याही दबावामुळे नव्हती, तर त्यांनी स्वतः विचार करून निर्णय घेतला होता. अलिकडील काळात डॉ. रूपा कुळकर्णी, किश्वरेश सुरेश भट इत्यादी ब्राह्मण विचारवंतांनी बुद्ध धम्माची दीक्षा घेतली होती. ती कोणाच्याही प्रलोभनाला बळी पडलेली नसून धम्माची तत्वे अखिल मानवतेसाठी

प्रेरक आहेत, या भावनेतून होती. 2014 पासून भारताला स्वातंत्र्य मिळाले आणि हा न्यू इंडिया असल्याचे काही मंडळी सांगतात. नवीन भारतात या कायद्याची गरज का भासली. ख्रिश्चन धर्मप्रचारक ग्राहम स्टैन्स आणि त्याच्या मुलांची हत्या आणि अलिकडील काळात काही राज्यात अन्य धर्माच्या प्रार्थना स्थळांवरील दडपण यामुळे धर्मातराची प्रकरणे बंद झाली आहेत. कारण धर्मरक्षकांच्या बुंडी या धर्मातराच्या घटनांना पायबंद करण्यास पुरेशा उरल्या आहेत. 2012 पासून महाराष्ट्रात 'लव जिहाद मोर्चा' च्या संख्येत बरीच वाढ झाली आहे. 50 पक्षा जास्त असे मोर्चे निघाले आहेत. डिसेंबर 2012 मध्ये महाराष्ट्र सरकारने 13 सभासदांची समिती स्थापन केली होती आणि त्याला नाव दिले, 'आंतरधर्मीय विवाह कुटुंब समन्वय समिती'. सरकारची संकल्पना होती की, या समितीचा उद्देश आंतरधर्मीय विवाह थांबवण्याचा नसून त्यावर लक्ष ठेवण्याचा आहे, जेणेकरून या विवाहातून अनुचित प्रकरणे होऊ नयेत. जेव्हा या समितीची घोषणा झाली, तेव्हा महिला अधिकारसाठी लढणाऱ्या संघटनांनी याला विरोध करून म्हटले की, हे गोपनीयतेच्या अधिकाराविरुद्ध आहे. त्यामुळे राजकीय पक्षांना हे सर्व थांबवण्याचे आव्हान केले. हे सगळे असतांना प्रस्तुत विधेयक आणण्याची गरज का पडली? महाराष्ट्रात सत्तीच्या धर्मातरांच्या घटना घडल्या नसतील, तर मग या विधेयकाची गरज का पडली? त्याची दोन कारणे असू शकतात. एक धर्मव्यवस्था मजबूत करणे. दोन धर्मांवर आधारित राजकारणाला गती देणे. चातुर्वर्ण्य व्यवस्था आज अस्तित्वात नसली, तरी रचना आजही तशीच आहे. येथे कुंभमेळ्यात स्वच्छता करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांचे तपाय धुवून त्याचा गौरव करण्यात येतो. पण त्याला मंदिराचा पुजारी होता येत नाही आणि ओंबीस समुहातील विद्वान श्रीकांत जिजकार यांना, त्यांची इच्छा असूनही शंकराचार्य होता आले नाही. धर्मातराला बंदी घातली की धर्म मजबूत आणि धर्मांवर आधारित राजकारणाची चोटबंक सुद्धा मजबूत होते. कलम 25 नुसार प्रत्येकांना धर्मस्वातंत्र्याचे अधिकार आहेत, त्यामुळे

हे विधेयक कोणाच्याही विरोधात नाही, असे ठासून सांगितले जाते. परंतु प्रस्तावित कायद्यातील तरतुदीमुळे आंतरधर्मीय विवाह करणे कठीण होण्याची शक्यता आहे. नियुक्त प्राधिकरणाला 60 दिवसांची नोटीस दिल्यानंतर, प्राधिकरणाने 30 दिवसांच्या आत ती नोटीस सार्वजनिक करून आक्षेप मागविले जातील. यानंतर, प्राधिकरण प्रस्तावित धर्मातरामागील हेतू, उद्देश किंवा कारणाबद्दल तपास उपनिरीक्षक किंवा त्याहून उच्च दर्जाच्या अधिकाऱ्यांकडून केला जाईल. धर्मातर करणाऱ्या व्यक्ती किंवा संस्थांनी समारंभानंतर 21 दिवसांच्या आत एक घोषणापत्र देखील सादर करणे आवश्यक आहे. सर्व गुन्हे दखलपात्र आणि अजामीनपात्र असतील. जर चौकशीत धर्मातर बेकायदेशीर असल्याचे आढळले, तर फौजदारी कारवाई सुरू केली जाईल. खटल्यांची सुनावणी सत्र न्यायालयात होईल. या विधेयकातील आणखी एक महत्त्वाची तरतूद म्हणजे पोलिसांना अशा प्रकरणांमध्ये स्वतःहून (सुओ मोटो) दखल घेण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे. अधिनियमाच्या तरतुदींचे उल्लंघन करून धर्मातर झाले आहे किंवा होत असल्याची अशा पोलिसांना अधिकार्याला पटल्यास तो स्वतःहून कारवाई सुरू करू शकतो. यासाठी अंशित तक्रार असणे आवश्यक राहणार नाही. तसेच, धर्मातरित व्यक्ती, तिचे आई-वडील, भाऊ-बहिण किंवा रकाचे, वैवाहिक अथवा दत्तक नाते असलेली इतर कोणतीही व्यक्ती बेकायदेशीर धर्मातराविरोधात पोलिसांकडे प्रथम माहिती अर्जवाल (FIR) दाखल करू नयेत. अशी तक्रार नोंदवून घेणे

पुरुषोत्तम संबोधी मो.9422803760

संबंधित पोलीस अधिकाऱ्यासाठी बंधनकारक असेल. याशिवाय, जर कोणतीही संस्था वा संघटना या कायद्याचे उल्लंघन करताना आढळली तर तिची नोंदणी रद्द करण्याची तरतूद या विधेयकात आहे. संबंधित संस्थेचा कारभार पाहणाऱ्या व्यक्तींना सात वर्षांपर्यंत कारावास आणि पाच लाख रुपयांपर्यंत दंड होऊ शकतो. इतका कठोर कायदा असेल. त्यातील प्रशासनाला दिली जाणारी 60 दिवसांची नोटीस हीच वैयक्तिक गोपनीयतेचे उल्लंघन आहे आणि त्यामुळे गोरक्षकंसारख्या झुंडी निर्माण होण्याची शक्यता असल्याचे काही सदस्यांनी विधेयकावरील चर्चेत भाग घेताना सांगितले, ती शक्यता नाकारता येत नाही. तसे जर झाले तर या कायद्याची उघुकता शिष्टरूप राहणार नाही. आणि त्यामुळे कोणीही धर्मातर करण्यास तयार होणार नाही. त्यामुळे हा कायदा धर्मस्वातंत्र्य नसून धर्मबंदीसाठीच फायदेशीर ठरणार आहे. आणि विशेष म्हणजे धम्मचक्र प्रवर्तनदिनी दरवर्षी हजारो लोकांना भंते सुईं सरसाई धम्मदीक्षा देतात, त्यावर सुद्धा प्रभाव पडण्याची शक्यता आहे. ■ ■

त्याचा उपभोग घेणे. लोकशाही प्रणालीला अभिप्रेत असलेला स्वातंत्र्याचा हा व्यापक अर्थ आपल्या भारतीय लोकशाहीने आत्मसात केला आहे काय? म्हणजेच भारतीय स्वातंत्र्याची संकल्पना आणि मानवी स्वातंत्र्याची संकल्पना याबाबतची व्याख्या आपण खऱ्या अर्थाने मांडून पाहिली पाहिजे. राजकीय स्वातंत्र्यापूरीत लोकशाहीची मर्यादा असू शकत नाही तर माणसाच्या अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा फार मोठा प्रश्न आपल्या देशाच्या सर्वच भौगोलिक भागांमध्ये रात्रदिवस खडखडतोय. याचा अभ्यास पूर्ण विचार समाजपरिवर्तन करू पाहणाऱ्या नेतृत्वाने करायला पाहिजे ते त्यांचे कर्तव्यच आहे. आपल्या भारतीय लोकशाहीने राजकीय लोकशाहीचा पेरावर परिधान केलेला दिसेल. परंतु तिचे रूपांतर सामाजिक आणि आर्थिक क्रांतीमध्ये झाल्याचे स्वरूप आपणाला दिसते काय? ही वस्तुस्थिती कोणत्याही डोळस माणसाला नजरेआड करून चालणार नाही.

अवैध स्त्री बीज विक्री स्त्री शोषणाचा नवा पैलू

स्त्रीच्या शरीराचा व्यापार प्राचीन काळपासून चालत आलेला आहे. आधुनिक काळातही त्याचे स्वरूप बदलले असले तरी त्यामागील मानसिकता मात्र तशीच आहे. रॅलमर, सिनेमा आणि जाहिरातीमधून स्त्रीच्या शरीराचे मोठ्या प्रमाणावर प्रदर्शन केले जाते. स्त्रीला मानव म्हणून नव्हे, तर उपभोग्य वस्तू म्हणून पाहिले जाते. हे कमी होते की काय, त्यातच आता 'स्त्री बीज विक्री' या नव्या प्रकाराने स्त्री शोषणाचा आणखी एक गंभीर पैलू समोर आला आहे. फेब्रुवारी 2026 मध्ये बदलापूर जवळील जेवली परिसरात महिलांच्या गर्भाशयात अंडी तयार करून त्यांची विक्री करणारे एक अवैध रॅकेट उघडकीस आले आणि समाजाला धक्का बसला. एकीकडे मातृत्वासाठी आसुसलेल्या स्त्रिया, तर दुसरीकडे आर्थिक गरजेमुळे स्त्री बीज विकणाऱ्या स्त्रिया या दोन्ही परिस्थितीत स्त्रीच्या शरीराचे आर्थिक आणि शारीरिक शोषण होत असल्याचे स्पष्ट होते. आज विज्ञान आणि वैद्यकीय क्षेत्राने मोठी प्रगती केली आहे. आयव्हीएफ (कुत्रिम गर्भाधारण) सारख्या तंत्रज्ञानामुळे अपत्यप्राप्तीची आशा निर्माण झाली आहे. भारतात सुमारे 10 ते 15 टक्के विवाहित जोडप्यांना वंश्यात्वाची समस्या आहे, म्हणजेच सुमारे 3 कोटी जोडपी गर्भाधारणासाठी उपचार घेत आहेत. प्रयोगशाळेत स्त्री बीज आणि शुक्राणू यांचा संयोग घडवून घेऊन तयार करून तो स्त्रीच्या गर्भाशयात प्रत्यारोपित केला जातो. दरवर्षी भारतात सुमारे 2.5 ते 3 लाख भ्रूण प्रत्यारोपण केले जातात. त्यामुळे अनेकांसाठी हे तंत्रज्ञान वरदान ठरले आहे. पाश्चिमात्य देशांच्या तुलनेत भारतात या उपचारांचा खर्च सुमारे 70 टक्क्यांनी कमी आहे. युरोपमध्ये एका आयव्हीएफ सायकलचा खर्च 8 ते 10 लाख रुपये, तर अमेरिकेत तो 10 ते 15 लाख रुपये असतो; भारतात तो

केवळ 1.5 ते 2 लाख रुपयांपर्यंत मर्यादित आहे. त्यामुळे परदेशातूनही अनेक जोडपी भारतात उपचारासाठी येतात आणि भारताची ओळख 'प्रजनन उपचार केंद्र' म्हणून तयार होत आहे. याच वाढत्या मागणीमुळे स्त्री बीज विक्रीचा अवैध व्यवसाय फोफावत आहे. स्त्री बीज दान म्हणजे एका स्त्रीच्या शरीरातील अंडी वैद्यकीय प्रक्रियेद्वारे काढून दुसऱ्या स्त्रीसाठी वापरणे, कायदानुसार हे दान मर्यादित वेळेतच करावे येते. परंतु 'मागणी तसा पुरवठ' या तत्वावर काही दलाल गरीब वस्त्र्या, कामगार वसाहतीतील आर्थिक अडचणीत असलेल्या महिलांना 25 ते 30 हजार रुपयांचे आम्षिष दाखवून या व्यवसायात ओढतात. अनेक महिलांकडून 20 ते 30 वेळ अंडी काढल्याची माहिती समोर आली आहे, जी अत्यंत धोकादायक आहे. आयव्हीएफ प्रक्रियेत महिलांना हार्मोनल इंजेक्शन दिले जाते, ज्यामुळे अधिक आरोग्यकार गंभीर परिणाम होऊ शकतात. दुर्दैवाने, महिलांना या धोक्यांची पूर्ण माहिती दिली जात नाही. एका बाजूला काही हजार रुपयांसाठी गरीब महिला स्वतःच्या आरोग्याकडे दुर्लक्ष करतात, तर दुसरीकडे दलाल या प्रक्रियेतून कोट्यावधींची कमाई करतात. त्यामुळे प्रश्न उभा राहतो - मातृत्वाचे सुख देणारी

पूजा बहादुर मो. 9405984428

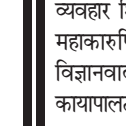
आधुनिक वैद्यकीय प्रणाली गरीब महिलांच्या शोषणाचे साधन तर बनत नाही ना? हा केवळ वैद्यकीय किंवा आर्थिक प्रश्न नसून सामाजिक आणि नैतिक प्रश्नही आहे. स्त्रीचे शरीर हे केवळ आर्थिक व्यवहाराचे साधन बनू नये, यासाठी सरकारने कठोर नियम आणि नियंत्रण आवश्यक आहे. तसेच, अर्थिकदृष्ट्या दुर्बल महिलांना योग्य माहिती, आरोग्य संरक्षण आणि कायदेशीर मदत मिळणे अत्यंत गरजेचे आहे. आज महिलांच्या सक्षमीकरणाच्या घोषणा केल्या जात असताना, वास्तवात मात्र गरीबी आणि विषमतेमुळे अनेक महिलांचे आरोग्य आणि जीवन धोक्यात आले आहे. बदलापूर येथील या प्रकरणाचा सखोल तपास होऊन दोषींवर कठोर कारवाई होणे गरजेचे आहे, तसेच पीडित महिलांना न्याय मिळवलाय असेल. ■ ■

उखून नैतिक अधःपात केला. मातृभूमी गहाण करणारे ते मातृभूमीचे रक्षक कसे? देशात राहण्यास लायक कसे? देश सुखी समाधानी ठेवण्यासाठी त्यांचे दुःकृत्य भारतीय जनतेसमोर यायलाच पाहिजे. देशाशी, देशाच्या जनतेशी या दुष्टांनी जेवढी बेईमानी केली तेवढी आक्रमकानी केली नाही. यांची सोंग ढोंगाने केलेली फसवेगिरी जगालाही कळवी त्यांचा मनुवाद जगालाही कळवा. देशाने मुन्वादी, विद्वान समजलेले शंकराचार्य जगतगुरू पोगले, यांनी कोणता अभ्यासक्रम केला? यांची नियुक्ती कोणी केली? धर्मग्रंथ पाठंतराशिवाय त्यांचा उपयोग काय? त्यांच्या ज्ञानाचा देशाला लाभ काय? जगतगुरू म्हणजे जगाचा गुरू. भारत देश म्हणजे जग समजून हिंदू कृपमंडूक झाले प्रचंड विद्वान, समस्त जगाचे जाणकार जगतगुरू शंकराचार्य देशात असताना देश गुलाम कसा झाला? समता, समानता, स्वातंत्र्य, बंधुता या मानवतेच्या मूलभूत सिद्धांतासाठी जगतगुरूचे योगदान काय? विद्वान, बुद्धिमान अशी ओळख होणाऱ्या जगतगुरूचे देशासाठी संशोधन कोणते? उलट देशाच्या 'हासाला, मानसतेला, अत्याचाराला ते खतपाणी घालतात. मंत्र, तंत्राचे धनी शंकराचार्य देशात विकृत रूढीवाद, विकृत परंपरावाद पेरतात. त्यांचे देशाबाहेर शक्तीपीठ नाही कारण ते व्यवहार शुन्य आहेत. शंकराचार्यांच्या शक्तीपीठांचा सामान्य जनतेला उपयोग नाही. ते देशाचे संविधान मानत नाही तेव्हा त्यांना देशाचे नागरिकत्व कसे? संविधान न माणणारे देशद्रोही आहेत. देशाने स्वदेशी, परदेशी अत्याचार अनुभवला त्यावर संविधान हाच एक इलाज आहे. ज्या मंदिरात माणसाला प्रवेश नाही ती मंदिरे, त्यातले देव कोणत्या कामाचे? त्या मंदिराचा धर्म कोणत्या कामाचा? हिंदू धर्म ब्राह्मण्यांनी स्वतःसाठी निर्माण केलेली अफूची नशा आहे. त्यात सर्वसमावेशक आचार, विचार, व्यवहार नाही. सरकार त्यांच्या अंधानुकुणाचा सत्तेसाठी उपयोग करते. अज्ञान, भीतीखाली हिंदू दबावात राहतो जसे आधी दलित होते. आता दलितारवचा दबाव ओसरला. याचा साक्षात्कार ब्राह्मणशाहीला कायला लागला. डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या व्यवहारातून समाजाला व्यवहार शिकवला. माणसे घडवली. चेतना भरली. महाकारुणिक तथागत बुद्धाच्या कल्याणकारी विज्ञानवादी परिवर्तनवादी धम्माने समाजाचा कायापालट झाला. आंबेडकरी समाज संविधान पूजक आहे. स्वखबरच उभा आहे. आरक्षण त्यांच्या हक्काचे आहे. हा समाज चिकित्सक आहे. अत्याचार करीत नाही अत्याचार सहन करीत नाही. सर्व

ब्राह्मणवादी, मनुवादी खोटे पत्र देतून बोलून कपट कारस्थाने करतात. ते खरे ठवण्यासाठी सरकारी सुरक्षेत 40 हजार लहान मोठे बाबा, स्वामी, साधू, कथावाचक बाजारत आहे. देशात खुल्लमखुल्ल चमत्कार, अंधश्रद्धा पसरवली जाते. हिंदूधर्मात बलाघ्न बहुजन्यांचा डोक्यातून पुरता निघाला नाही. हे जरी असले तरी बहुजन हिंदू धर्मात जखळूनही नाही, धर्माची नशा हळूहळू कमी होत आहे, आपणही तुटत नाही ते ही त्यात अडकून राहणार नाही, हा आशावाद देशाला मार्गदर्शक ठरेल. ■ ■

पहिल्यांदा देशात घडले. तथागत बुद्धाचा अंत दिपो भवं पेरला. सर्व भारतीय एका स्तरावर येण्यासाठी सधन राटाला स्पर्श न करता गरजूंना समानता स्थापित होईपर्यंत आरक्षणची संविधानीक सोय केली. किमान हे आरक्षणधारकांना तरी कळवे. देशात संविधानात्मक योजना आल्या. लोकशाहीमुळे ब्राह्मणत्वाचे महत्व ओसरले. आरक्षण आले. लागू झाले. या क्रियेवर मनुवाद्याची प्रतिक्रिया उमटली. रूढी, परंपरावादी हिंदू पुढ्यांशी संविधानाचा विरोध सुरू केला. ते वर्ण, जाती विषमता मानतात. त्यांनी हिंदू धर्माचे कटील कारस्थान जिवंत केले. ते सामान्य समाजाच्या विकासविरुद्ध होते, आताही विरुद्ध आहे. ते मनुस्मृतीला संविधानापेक्षा मोठी मानायला लागले. ब्राह्मण समाजासाठी स्वावलंबन आले. ब्राह्मणेतरांसाठी परावलंबन हे हिंदू धर्माचे विरोधाभासी तत्वज्ञान आहे. अशी उपज करणारे त्यांचे देव असतील तर ते ही निर्बुद्ध आणि पक्षपाती असावे. हिंदू धर्माचे हे मूळ तत्वज्ञान शिक्षणाने कळले, ते आंबेडकरी समाजाने टाळले. बहुजन समाज मार्गावर आला. जे देवादिकांच्या भीतीमुळे त्यात रेंगाळतात त्यास समाज पुढारी जबाबदार आहेत. परावलंबन टाळणारा बहुजन स्वयंसिद्ध स्वतःचा मास्टर आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी शिक्षणाने स्वतःची योग्यता वाढवण्यास शिकवले. ब्राह्मण हुशार नव्हे कपटी आहे. पिढ्यान्पिढ्या शिक्षण संस्कारात असणारा स्वाधीसाठी निरक्षरांशी (गणीम) कपटाने धाडला जातो. स्वातंत्र्यानंतर मिळलेल्या संधीचे सोने करीत निरक्षरांच्या दोन पिढ्यांनी शिक्षून ब्राह्मणांना अनेक प्रसंगी मागे टाकले. त्रेनदीका प्रगती केली. शिक्षण यास म्हणतात. ते मनुवाद्यांना जड झाले. त्यांनी हिंदू धर्माचा कांड खेळला. ब्राह्मण्य सुधारणावादी नाही. सुधारणेच्या क्षेत्रात कृपमंडूक आहे. स्वाधी आहे. शिक्षण सर्व समस्यांची गुरुकिस्त्री असल्याने मनुवादयांनी ब्राह्मणेतरांना शिक्षण बंदी केली, समाज गहाण होऊ नये हे त्यांचे दृष्टीचे धोरण. ब्राह्मणवादी कधीही विश्वासपात्र राहिले नाही. मनुवाद्यांनी नसलेला हिंदू - मुस्लीम वाद जबरदस्तीने वाढवला. सत्तेसाठी देश डबावर लावणारे देशाचे अंतर्गत शत्रू झाले. याची देशाला यथार्थिज्ञ ओळख हावी. त्यांनी माय, बहीण, पुत्री, पुंजी तसेच सव स्त्रियांना भोगदाशी

विद्या व्यासंग

प्राद्यं भक्त वासनिक मो. 9423606064

ब्राह्मणवादी, मनुवादी खोटे पत्र देतून बोलून कपट कारस्थाने करतात. ते खरे ठवण्यासाठी सरकारी सुरक्षेत 40 हजार लहान मोठे बाबा, स्वामी, साधू, कथावाचक बाजारत आहे. देशात खुल्लमखुल्ल चमत्कार, अंधश्रद्धा पसरवली जाते. हिंदूधर्मात बलाघ्न बहुजन्यांचा डोक्यातून पुरता निघाला नाही. हे जरी असले तरी बहुजन हिंदू धर्मात जखळूनही नाही, धर्माची नशा हळूहळू कमी होत आहे, आपणही तुटत नाही ते ही त्यात अडकून राहणार नाही, हा आशावाद देशाला मार्गदर्शक ठरेल. ■ ■

हल्ली संपूर्ण महाराष्ट्रभर गाजत असलेले प्रकरण म्हणजे नाशिक सिन्नर येथील भोंदू बाबा कॅप्टन अशोक खरात. तो एक जैतिवी असल्याचे लोकांना भासवायचा. तो डॉक्टर किंवा मानसोपचारतज्ञ नव्हता. तो विकृत प्रवृत्तीचा, हॅंगी बाबा होता. तो समाजातील अपत्य प्राप्तीसाठी आसुसलेल्या महिलांना त्याच्या नेटकरीद्वारे हेरायचा आणि आपल्या जाळ्यात अडकवून त्यांना आश्रमात बोलवायचा. त्याच्या जाहिरातीचे नेटकरी भारी असयाचे. दूरदर्शन वरील जाहिरातीपेक्षा माऊथ टू माऊथ पब्लिसिटी जोरात व प्रभावी असते. वर्तमान डिजिटल इंडियात सुद्धा इमेलपेक्षा फिमेल नेटकरीद्वारे बातमी प्रभावीपणे क्षणात गल्ली ते दिल्ली गाठते. म्हणूनच व्होट बँकसाठीच शासनाच्या ‘लाडकी बहीण’ योजनेचा जन्म झाला आहे. खर्बसल्या त्यांना काहीही काम न करता मासिक पंधराशेचे आम्षिष दाखवून आपल्या राजकीय पक्षाच्या मतदानाच्या जाळ्यात ओढले आहे. महिला अमिषाला लवकरच बळी पडतात. कधी लग्नाच्या, कधी नोकरीच्या अमिषाला बळी पडून अत्याचार झाल्याच्या घटना उरून नये. त्यामुळे या प्रकरणात त्यांचीही तितकीच जबाबदारी ठरते. दोष अंधभक्तांचाही आहेच. हल्ली सर्वांनाच सर्वच बाबतीत अगदी शॉर्टकट मार्गच हवा असतो. त्यामुळेच त्यांनी द्वापाख्यातील सुरक्षित आय. व्ही एफ. (टेस्ट ट्युब बेबी) ऐवजी हा भोंदूगिरीचा सोपा मार्ग निवडला आणि उण्या आयुष्याचे होत्यांचे नोते झाले. ‘वृक्ष तिथे छया आणि बुवा तिथे बाया’ ही म्हण समाजात रूढ झाली असली, तरी तिच्या आशयाभागे एक वास्तव दडलेले आहे. हॉटेल्स, मॉदरे, सरसंग, कीर्तन-भजन यांसारख्या अध्यात्मिक स्थळांकडे पाहिले, तर स्त्रियांची उपस्थिती पुरुषांच्या तुलनेत अधिक प्रमाणात दिसून येते. सुरक्षित स्त्रिया जास्त प्रमाणात अंधश्रद्धाळू असतात हे वारंवार दिसून येत आहे. नोकरी पेशात कितीही वरिष्ठ पदावर गेल्या तरीही त्या वैज्ञानिक दृष्टिकोन

लोक काय म्हणतील याचा विचार सोडा . आयुष्य तुमचे आहे, निर्णयही तुमचेच हवेत .

ओशनोजलचे तीर्थ अन एड्सचा महाप्रसाद

अंगीकाराला पूर्णतः तयार झाल्या नाहीत. पोथ्या, व्रत, वैकल्ये यातून त्यांची अजूनही सुटका झालीच नाही किंवा त्यांनी स्वतःची त्यातून सुटका करून घेतली नाही. त्यात सन 2014 पासून सरकारी पाठिंब्यामुळे धार्मिक कार्यक्रमांनी सगळीकडे उच्छाद मांडला आहे. त्याला सरकारी उभय आहे. ही पुरोगामी महाराष्ट्राची शोकांतिका आहे. मानवी जीवन हे समस्यांच्या जाळ्यात गुंतलेले असते. दुःख, ताण, असुरक्षितता आणि अनिश्चितता यामधून मार्ग शोधताना प्रत्येक जण आपल्या परीने वाट निवडतो. काही स्त्रिया भावनिकदृष्ट्या अधिक संवेदनशील असल्याने त्या अध्यात्माच्या किंवा कधी कधी अंधश्रद्धेच्या आश्रयाला जातात. बुवाबाजी, जादूटोणा यांसारख्या मार्गात दिलासा शोधतात. दुसरीकडे, काही पुरुषही आपल्या दुर्बलतेशी झुंज देताना वेगळ्या वाटा निवडतात. दारूसारख्या व्यसनांमध्ये व्यसनाधीन होत समाधान शोधण्याचा प्रयत्न करतात. याला कारणीभूत हल्ली राज्यात असलेले किंवा मुद्दाम निर्माण केलेले सामाजिक व धार्मिक वातावरण सुद्धा आहे. मात्र, हे चित्र केवळ स्त्री-पुरुषांच्या कडकपणेच नसून मानवी मनाच्या असहायतेचे आणि आधार

शोधण्याच्या नैसर्गिक प्रवृत्तीचे प्रतीक आहे. म्हणूनच गरज आहे अंधश्रद्धेपेक्षा जागरूकतेची, जेणेकरून प्रत्येकाला योग्य मार्ग सापडेल. ‘समाज शिक्षित झाला की अंधश्रद्धेचा पागड ओपोआप छिला होईल,’ हा पुरोगामी विचार अठराव्या शतकातील समाजसुधारकांनी मांडला. परंतु आजच्या वास्तवाकडे पाहिल्यास हे विचार पूर्णतः निरर्थक ठरल्याचे दिसते. तात्कालिक उदाहरणे पाहता, शिक्षण आणि अंधश्रद्धा यांचा संबंध तितकासा सरळ नाही, हे स्पष्ट होते. बलात्काराच्या आरोपात सजा भोगत असलेल्या व पॅरोलवर बाहेर आलेल्या आसाराम बापूला व्ही आय पी संरक्षणमध्ये अर्थव्यय येथील राम मंदिरात दर्शन मिळत असेल तर त्याचे कुणालाही नवल वाटण्याचे काहीच कारण

शंकर घोरसे
मो. 9423602435

नाही. हा येथील राजकीय व्यवस्थेचा चमत्कार समजावा एवढेच. महाराष्ट्रात जन्माला आलेला शेवटचा संत म्हणजे गाडगेबाबा होय. त्यांनी आपले उभे आयुष्य लोकांच्या डोक्यातीत अंधश्रद्धा नाहीशी करून शिक्षणाचे व स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून देण्यासाठी खर्ची घालले आहे. त्यांच्यानंतर जन्माला आलेले सर्व संत जेतात गेले आहे. हे वर्तमान वास्तव आहे. बुवाबाजीचे दुकान उघडून बसलेले हे तथाकथित ‘गुरू’, ‘मांत्रिक’ किंवा ‘बाबा’ यांच्या मुखवट्यामागे अनेकदा लोभ, वासना आणि सत्तेची भूक दडलेली असते. ते केवळ दोषी आहेतच, पण त्यांच्या पायाशी वारंवार नतमस्तक होणारे अंधभक्तही तितकेच जबाबदार आहेत. कारण कोणतेही दुकान चालते ते गिऱ्हाईकामुळेच. अंधश्रद्धेचा हा बाजारही त्याला अपवाद नाही. राजकीय नेते सुद्धा यात आपले मार्केटिंग शोधतात. तिथे जावून फोटोसेशन करतात आणि मग कार्यकर्ते व अंधभक्तांची तिथे रिघ लागते. एकीकडे सभागृहात सविधानाची शपथ घेतलेले राजकीय नेते आमदार, खासदार, मंत्री सुद्धा अंधश्रद्धा फैलावण्यात वेळेवेळी आपला हातभार लावत असतात. हे आजवर अनेकदा आपण बघितले आहे. वैज्ञानिक दृष्टिकोन ठेवून राजकारणभर चालविणे अपेक्षित असताना सरकार रॉफेलसारख्या लष्कर विमानाला हे लिंबू मिरच्या बांधायला मागेपुढे बघत नाही. नरेंद्र दाभोळकर यांच्या

नव्या शैक्षणिक धोरणात पुराणातले शोध

सध्या जनतेच्या डोक्यातील मेंदूत गोबरची भेसळ करायचे काम सुरू आहे. अशिक्षित आणि अर्धशिक्षित भक्तांच्या बाबत सुरू होते तोपर्यंत ठीक होते; पण आता विद्यार्थी, युवकांच्या डोक्यात सुद्धा ही भेसळ करून भावी पिढी नासवायचे काम सुरू आहे.

शाळेील लहान मुलांच्या एक कार्यक्रमात भाजप खासदार अनुराग ठाकूर यांनी मुलांना ‘अंतरिक्षात सर्वांत आधी कोण गेले होते?’ असा प्रश्न विचारला. शाळेतली मुले लहान जरी असली तरी पण काही मुलांनी ‘नील अमर्स्ट्रॉंग’, ‘राईट बंधू’, तर काहींनी ‘युरी गागारिन’ असे उत्तर दिले. परंतु ही उत्तरे अनुराग ठाकूर यांना आवडले नाही. ते मुलांना म्हणाले की; ‘तुमचे उत्तर चुक आहे. हनुमान् ही हे उत्तर बरोबर आहे.’ हे ऐकताच मुलांमध्ये भयाण शांतता पसरली. ठाकूर पुढे म्हणाले की; ‘त्या इंग्रजांमुळे आपण आपली हजारी वर्षांची संस्कृती आणि परंपरा विसरलो. त्यामुळे आपण अशी चुकीची उत्तरे देतो. शाळेच्या उत्तरे चुकीचे ज्ञान देणे म्हणजे मूर्खपणा आहे.’ शाळेत जर असे होत असले तर हा विषय हसण्यावर सोडून देता येणार नाही. कारण हा अत्यंत गंभीर विषय आहे. हे काही चुकून होते असे नाही. ठाकूरला खरे उत्तर माहीत नाही; असे नाही. ठाकूर स्वतः पदवीधर आहेत आणि माजी मुख्यमंत्र्यांचा मुलगा असल्याने ते स्वतः आणि त्यांची मुले इंग्रजी माध्यमात शिकले असतील. तरीही ते अशी चुकीची माहिती मुलांच्या डोक्यात पेरून भावी पिढीच्या मेंदूत भेसळ करण्याचा प्रयत्न करताहेत. याचा सृज्ञांनी विचार करणे आवश्यक आहे. यामागे एक नियोजनबद्ध षडयंत्र आहे. लहानपणापासूनच भेसळ विचारांची पीढी तयार करण्याचा हा डाव असतो. असे हे प्रयत्न गावागावात, मोहळ्या मोहळ्यात सुरू आहेत. त्याचा प्रत्यक्ष पुरावा हवा असेल तर आपल्या परिसरातील गार्डनमध्ये किंवा मैदानावर रोज संध्याकाळी रेफरफ्टका मारून निरीक्षण करा. दहा-वीस लहानलहान मुलांना घेऊन एखादा रिटायर्ड तथा कधीत महाराष्ट्र भाकड काढण्याच्या माध्यमातून त्यांना अशाच ज्ञानाचे डोळ पाजतांना दिसले. भाकड कथांमधले निरर्थक ज्ञान रूजविण्याची ही गोष्ट काही नवीन नाही. भाकड या शब्दाचे दोन अर्थ आहेत; एक म्हणजे निरर्थक किंवा फालतू आणि दुसरा अर्थ म्हणजे; गाय, म्हैस या पाळीव जनावरांनी घडू न देण्याचा काळ. हा दृढ न देण्याचा काळ निरुपयोगी व अनुत्पादक असतो; तसे हे निरुपयोगी, अनुत्पादक, निरर्थक किंवा फालतू ज्ञान मुलांच्या डोक्यात लहानपणापासून टाकले की; त्यांचा मेंदू गोबरयुक्त होतो, अशा संसर्गजन्य मूक असण्या अशा मानसिक व्याधीने ग्रासतो आणि ते कायमचे अंधभक्त

प्रा. डॉ. भीमराव गोटे
9822235029

वापरून मेसेज आला तर तो प्रचंड कोमप्रिय होतो. उदा. रामायण काळात पुष्पक विमान होते, महाभारत काळात अनुबॉम्ब सारखी क्षेपणास्त्रे होती, धृतराष्ट्राला संजय युद्धाचे जे वर्णन करून सांगिते; ते म्हणजे थेट प्रक्षेपण होते, कोरवांचा जन्म म्हणजे टेस्ट ट्यूब बेबीचा प्रकार, गणपतीचे शीर म्हणजे अवयव रोपण शस्त्रास्त्र, दशनातार म्हणजे डार्विनचा सिद्धांत आहे, हनुमान चालीसामध्ये पृथ्वी आणि सूर्यांचे अचूक अंतर सांगितलेले आहे, मंदिरात घंटा वाजली की सकारात्मक कपिते निर्माण होतात.... असे असंख्य दावे आपल्या देशात केले जातात. पण त्यांना जर एखादा विचार करायला लावणारा एखादा प्रश्न विचारला की ते गडबडतात. आमच्या देशात एवढे सगळे शोध आधीच लागले होते; तर ते कुठे गेले? आपली संस्कृती तर हजारो वर्षे अखंडित आहे; तर मग हे शोध नष्ट कसे झाले?

कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या युगातही मानवजातीचे वर्तन अजूनही बर्बरच का आहे?

सभ्य झालो आहेत का? तांत्रिक प्रगतीला अनेकदा नैतिक प्रगती समजले जाते. आपण शक्तिशाली येथे तयार करू शकतो, दूरच्या ग्रहांचा शोध घेऊ शकतो, म्हणून आपण मानतो की मानवजात पूर्वीच्या क्रूर प्रवृत्तीवर मात करून पुढे गेली आहे. परंतु इतिहास वेगळेच सुचवतो. हजारो वर्षांपूर्वी आदिम जमातींचे योद्धे साध्या शस्त्रांनी खेडी जाऊन आणि प्रतिस्पर्धी जमातींची कत्तल करत. आज राष्ट्रे फायटर जेट्स, ड्रोन आणि बॅलिस्टिक क्षेपणास्त्रांचा वापर करून त्याच प्रकारची विध्वंसक कारवाई करतात. तंत्रज्ञान प्रचंड बदलले आहे. परंतु मानसिकता अनेकदा तशीच राहिली आहे. महान भौतिकशास्त्रज्ञ Albert Einstein, ज्यांनी विश्वव्या शतकातील भयानक युद्धांचा अनुभव घेतला, त्यांनी मानवजातीला या धोकादायक विरोधाभासाबद्दल सावध केले होते. आधुनिक विज्ञानाच्या विध्वंसक क्षमतेवर चिंतन करताना आइन्स्टाईन यांनी प्रसिद्धपणे निरीक्षण केले होते की तांत्रिक प्रगती नैतिक प्रगतीपेक्षा खूप पुढे गेली आहे. जर या शैक्तीला नैतिक शहाणपणाचे मार्गदर्शन नसेल तर मानवी बुद्धिमत्तेने निर्माण केलेली सामने प्रचंड दुःख निर्माण करू शकतात, अशी त्यांची भक्ती होती. रॉबर्ट रसल, Russell यांनीही व्यक्त केली होती. त्यांनी आयुष्याचा मोठा भाग अण्वस्त्र निर्मूलनासाठीच्या चळवळीत घालवला. रसेल यांनी असा युक्तिवाद केला की मानवजातीसमोर एक स्पष्ट पर्याय आहे, संघर्षाचे निराकरण सहकार्य आणि विवेकबुद्धीने करणे

जयंत एस. रामटेके
मो. 97736 90698

एक सखोल नैतिक चौकट प्राचीन भारतात मांडली गेली होती. अडीच हजार वर्षांपूर्वी Gautama Buddha यांनी मानवी आचरणाबाबत एक वेगळीच दृष्टी दिली. ज्या काळात राज्यांमधील युद्धे सामान्य होती. त्या काळतील बुद्धांनी सूड

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीची आम्ही तयारी करीत आहोत ...

मित्रांनो, आता 14 एप्रिल 2026 डॉ. बाबासाहेबांच्या जयंतीची आम्ही तयारी करीत आहोत, मग त्यानिमित्ताने सभा व वर्गाणी गोळा करण्याचे आमचे काम चालू झाले असेलच. संपूर्ण भारतात जवळ जवळ 6 लाख गावांमध्ये डॉ. बाबासाहेबांची जयंती साजरी केली जाते. एक गावाची सरासरी वर्गाणी जर रु.10,000/- पकडली तर 6 लाख गावाची वर्गाणी किती? 600000 X 10000 =6,00,00,00,000/- म्हणजे ‘6 अब्ज’ आणि एवढा प्रचंड पैसा आम्ही डॉ. बाबासाहेबांच्या जयंती निमित्ताने आंद, जख्खेप करण्याकरिता, सामूहिक भोजन करण्याकरिता, DJ लावून नाचण्याकरिता, मित्रगुफा काढून, कपाळाला नीळ लावून, दारू ढोसून नाचण्यावर घालवतो आणि डॉ. बाबासाहेबांचे अर्पण राहिलेले काय पूर्ण करण्यासाठी, त्यांचे आंदोलन पुढे नेण्यासाठी, त्यांचे अर्पु राहिलेले स्वप्न पूर्ण करण्याकरिता त्यालात एकही पैसा मात्र खर्च करीत नाही. काय डॉ. बाबासाहेबांना आपल्या अनुयायांकडून हेच अपेक्षित होते, असे आपल्याला वाटते काय? बंधून्ना डॉ. बाबासाहेबांचेच वाक्य, जे त्यांनी ‘17 ऑगस्ट 1952’ रोजी सिद्धार्थ कॉलेजमध्ये घेतलेल्या मीटिंगमध्ये कार्यक्रमाच्या उद्देशून म्हटले होते, ‘माझ्या नावाचा जयजयकार करण्यापेक्षा, माझे अर्पण राहिलेले काम पूर्ण करण्याकरिता तुम्ही प्राणांची बाजी लावा’, म्हणजे हे काम करीत असताना तुमचा प्राण गेला तरी त्याकरिता तयार असा. परंतु मी पेटविलेला जागृतीचा अग्नी कधीही विझू देऊ नका, माझे अनुयायी जर हा गाडा पुढे नेण्यास अक्षम ठरले तर कोणत्याही परिस्थितीत हा मी इथवर मोठ्या काष्ठाने, श्रमाने, आणलेले हक्क, अधिकार संपुष्टात येऊ देऊ नका, त्याकरिता सतत संघर्ष करीत राहा, मला तुम्ही माझे भक्त झालेले नाही आवडणार, तर खरेखुरे माझे विचारांचे अनुयायी बना. मला अनुयायांची, निष्ठावान लोकांची गरज आहे. मग आज आम्ही आपली समीक्षा करायला नको काय? कसे आम्ही डॉ. बाबासाहेबांना अपेक्षित असलेले कार्य करीत आहोत? आज आपल्याला बहुजन समाजामध्ये भक्तांची संख्या बेसुमार दिसते आहे, पण अनुयायांची फारच कमी दिसतात. हा भक्त वर्ग काय करतो तर वर्षांच्या 365 दिवसातून एक दिवस फक्त डॉ. बाबासाहेबांना लक्षात घेतो व उर्वरित 364 दिवस झोपा काढतो. डॉ. बाबासाहेबांचे वर्षभर काम करणारे, त्यांचे आंदोलन, त्यांचा संघर्ष अविरत चालू ठेवणारे आज भारतात निश्चितच काही अनुयायी व संघटना आहेत, पण बाकीचे बरेच लोक - संघटना नुसता आव आणतांना दिसून येतात. आपल्याला बरेच शिकलेले लोकही बघायला मिळतात, जे डॉ. बाबासाहेबांच्या पुतळ्याला फक्त ‘हार’ घालण्याकरिता या उन्हाळ्याच्या एप्रिल महिन्यात तासतास रांगेत उभे राहतात आणि मी डॉ.

बाबासाहेबांचा किती भक्त आहे हे दाखविण्याचा प्रयत्न करतात, तर काही बहद्दर लोक डॉ. बाबासाहेबांच्या उपकाराची परतफेड म्हणून सामूहिक भोजन किंवा स्वतःच्याच घरात मस्तपेकी नास्ता किंवा जेवणाचे कार्यक्रम घेतात आणि बुद्ध विहात काय चालते? तर तिथेही सामूहिक भोजनाचे कार्यक्रमच!!! यावरच जास्त भर व जोर देण्यात येतो. (कारण काय तर गंदी जमते !!!) काय तुमची भोजनाची समस्या आज आहे, सर्व सुख तुमच्या पदरात डॉ. बाबासाहेबांनी टाकलेले आहे. बरे या दिवशी प्रबोधन शून्य. एके ठिकाणी डॉ. बाबासाहेबांसोबत आहेही म्हणतात, "Personally, I do not like the celebration of my birthday. I am too much democrat to relish man-worship which I regard as perversion of democracy." - Dr.Babasaheb Ambedkar. मग बंधून्ना डॉ. बाबासाहेबच जर खुद्द असे म्हणत असतील तर आज काय चित्र आहे बघा, काही शहरात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुतळ्याजवळ काही राजकारणी लोक आमच्याच लोकांना घेऊन 14 एप्रिल ला 125 व्या जयंती निमित्त तब्बल 125 किलोचा केक रात्री 12 वाजता काही फायरफेक फोडतात, मला सांगा डॉ. बाबासाहेबांना कधीही त्यांच्या जीवनात केक खायला मिळला असेल का? मग आम्ही किती विडंबन करतो आम्हाच नेत्यांचे? बर वर दिलेल्या 6 अब्ज रुपयांपैकी फक्त 10 टक्के तरी आम्ही डॉ. बाबासाहेबांच्या ‘आंदोलनाच्या’ खर्च करण्याचा विचार तरी कधी करतो का? हा प्रश्नच आहे. मित्रांनो, आज संविधान बदलण्याचे विचार रजवले जात आहेत. आपल्याला ते थोपवायचे असलेल तर आपले विचारही सावधगिरीचे असणे गरजेचे आहे. आपण जयंतीचे डिजिटल लावताना ‘आता आमचा बाप येतोय’, ‘आता आमचा बाप येतोय’, इ. प्रश्नोक्त भाषा बदलणे गरजेचे आहे. त्याऐवजी आपण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केल्या कामे डिजिटल बोर्डावर लावा. प्रबोधनात्मक कार्यक्रम आयोजित करा. पण कुठे तरी सुरुवात ही करावीच लागेल. ‘बौद्ध धम्म दीक्षा घेतून बौद्ध बना’. या 2026 मधील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीच्या निमित्ताने आपण नक्की विचार करावा. असे मला वाटते. ■■

एकविसाव्या शतकाच्या पहिल्या काही दशकांना मानवी सभ्यतेच्या नव्या टप्प्याची सुरुवात मानले जात होते. आपण आज कृत्रिम बुद्धिमत्ता, क्रांम संगणन आणि अभूतपूर्व वैज्ञानिक प्रगतीने परिभाषित होण्याचा युगात जगत आहोत. यंत्रे आता डॉक्टरांना रोग निदान करण्यास मदत करतात, उपग्रह पृथ्वीच्या आरोग्यावर लक्ष ठेवतात आणि अल्गोरिदम काही क्षणात प्रचंड प्रमाणातील माहितीचे विश्लेषण करतात. मानवजातीने इतकी प्रगत तांत्रिक क्षमता यापूर्वी कधीही प्राप्त केलेली नव्हती. तरी, ज्या काळाला आपण अभिमानाने बुद्धिमान यंत्रांचे युग म्हणतो, त्या काळात मानवी समाज एक अत्यंत धक्कादायक आणि शोकात विरोधाभास दाखवत आहे. जग अजूनही युद्धाच्या अशाच काळात अडकलेले आहे. मध्यपूर्वेत अलीकडे वाढलेला हिंसाचार, ज्यामध्ये इस्रायल, इराण आणि अमेरिकेचा सहभाग आहे. याने आधुनिक संघर्षाची भीषण मानवी किंमत पुन्हा एकदा स्पष्ट केली आहे. क्षेपणास्त्रांच्या हक्कांनी शहरे हारदून जात आहेत, हवाई बॉम्बहल्ल्यांनी निवासी परिसर कोसळत आहेत आणि सामान्य नागरिक स्वतःच्या निर्वंत्रणाबाबरील भू-राजकीय स्पर्धांच्या क्रांसारफारमध्ये सापडले आहेत. या प्रदेशात राहणाऱ्या लोकांसाठी युद्ध ही कूटनीतिक चवतेरीत एकादश अंमल संकल्पना नाही. ती त्यांच्या दैनंदिन आयुष्यातील भयानक वास्तव आहे. रात्री वाजणारे सायरन, उडवस्त इमारती, जखमींनी भरलेली रुग्णालये आणि हिराण्यांमध्ये आपल्या हरवलेल्या नागरिकांचा शोध घेणारी किट्टयां. आधुनिक युद्धाचा एक क्रूर विरोधाभास आहे. शस्त्रे अधिकाधिक प्रागट आणि तांत्रिकदृष्ट्या अत्याधुनिक होत असली तरी त्यांचे बळी बहुधा ते सामान्य लोक असतात ज्यांचा संघर्ष निर्माण करण्याच्या निर्णयांशी काही संबंध नसतो. शस्त्रे, रुग्णालये आणि घरे युद्धभूमी बनतात. मुले आकडेवारीत रूपांतरित होतात. ही वास्तवता आपल्याला एक असा प्रश्न पचवण्यास भाग पाडते. ज्यापासून मानवजात अनेकदा दूर पळत आली आहे. आपण खरोखरच आपल्या पूर्वजांपेक्षा अधिक

शिकणे, किंवा स्वतःच निर्माण केलेल्या तंत्रज्ञानामुळे स्वतःचा नाश होण्याचा धोका पकडणे. विसावे शतक या इशार्याचे भयावह उदाहरण ठरले. दोन महायुद्धांत कोट्यवधी लोकांचा बळी गेला. अण्वस्त्रांनी संपूर्ण ग्रहाच्या विनाशाची शक्यता निर्माण केली. आजही प्रादेशिक संघर्ष व्यापक संकटामध्ये परिवर्तित होण्याचा धोका बाळगून आहेत राजकीय विचारवंत Noam Chomsky यांनी वारंवार दाखवून दिले आहे की आधुनिक युद्धाचे समर्थन अनेकदा अशा भाषेत केले जाते जी त्याच्या वास्तविक मानवी परिणामांना झाकून टाकते. ‘सुरक्षा कारवाई’, ‘प्रतिबंध’ किंवा ‘रणनीतिक गरज’ अशा शब्दांमागे अनेकदा नागरिकांवर होणारे प्रचंड दुःख लपवले जाते. दरम्यान, अमेरिकन नागरी हक्क चळवळीचे नेते Martin Luther King Jr. यांनी मानवजातीसमोर असलेल्या मूलभूत निवडीकडे लक्ष वेधले, ‘अहिंसा किंवा अस्तित्वाचा अंत’.. वाढत्या विनाशकारी तंत्रज्ञानाने सुसज्ज अशा जगात हिंसा हे राजकीय साधन म्हणून वापरणे अखेरीस संपूर्ण मानवजातीसाठी अधिकाधिक धोकादायक ठरत जाते, हे त्यांचे साधे पण अत्यंत खोल निरीक्षण होते. या आधुनिक विचारवंतांपूर्वीच, हिंसेबाबत निर्वाचन नागरी हक्क चळवळीचे नेते Albert Einstein, Russell यांनीही व्यक्त केली होती. त्यांनी आयुष्याचा मोठा भाग अण्वस्त्र निर्मूलनासाठीच्या चळवळीत घालवला. रसेल यांनी असा युक्तिवाद केला की मानवजातीसमोर एक स्पष्ट पर्याय आहे, संघर्षाचे निराकरण सहकार्य आणि विवेकबुद्धीने करणे

आणि प्रतिशोधाच्या तर्काला नाकारले. त्यांची शिकवण अत्यंत स्पष्ट होती. देशाने देश संपत नाही. देश संपतो तो केवळ करुणमुळे. धम्मपदात नोंदवलेला हा सिद्धांत मानव इतिहासातील सर्वात गहन नैतिक अंतर्दृष्टींपैकी एक आहे. हिंसला हिंसेने उत्तर दिल्यास संघर्ष सुरुत नाही; उलट प्रत्येक सुडचा कृती पुढील सुडची बीजे पेरते. बुद्धांनी कारण आणि परिणाम या तत्त्वावरही भर दिला, म्हणजे प्रत्येक कृतीचे परिणाम अपरिहार्यपणे निर्माण होतात. व्यक्ती किंवा राष्ट्र जेव्हा विनाश पेरतात, तेव्हा ते स्वतःसाठीही दुःख निर्माण करण्याच्या परिस्थिती तयार करतात. इतिहास पुन्हा पुन्हा हेच धडे देतो. प्रचंड लष्करी शक्तीवर अवलंबून असलेल्या साम्राज्यांना शेवटी कळले की हिंसा ज्या स्थैर्याची स्थापना करू पाहते त्यालाच ती कमकुवत करते. बुद्धांच्या तत्त्वज्ञानातील आणखी एक महत्त्वाचा घटक म्हणजे साव्रिक करण. त्यांनी मानवजातीला सर्व सजीवांबद्दल मैत्रीभाव आणि करुणा जोपासण्याचे आवाहन केले. केवळ आपल्या जमाती, धर्म किंवा राष्ट्रापुरते नव्हे. आजच्या जगात, जिथे राजकीय संघर्ष अनेकदा कठोर ओळखींच्या चौकटीत

मांडले जातात, तिथे ही दृष्टी विशेषतः महत्त्वाची ठरते. आधुनिक भू-राजकारणाची शोकांतिका अशी की मानवजात अभूतपूर्व तांत्रिक शक्ती मिळवूनही या नैतिक अंतर्दृष्टीकडे दुर्लक्ष करत आहे. नवीन शस्त्रप्रणाली विकसित करण्यासाठी दरवर्षी अन्ववधी डॉलर्स खर्च केले जातात, तर हवामान बदल, दारिद्र्य आणि सार्वजनिक आरोग्य यांसारख्या तातडीच्या जागतिक समस्यांकडे पुरेसे लक्ष दिले जात नाही. मानवी दुःख कमी करण्यासाठी वापरता येणारे वैज्ञानिक ज्ञान अनेकदा लष्करी वर्चस्वाच्या संघर्षात मोगू पडते. कृत्रिम बुद्धिमत्ता येथे दशकांत अर्थव्यवस्था, उद्योग आणि समाजाची रचना बदलून टाकण्याची शक्यता आहे. पण केवळ तंत्रज्ञान मानवतेला अधिक मानवी भविष्य देऊ शकत नाही. नैतिक शहाणपणाशिवाय तांत्रिक शक्ती फक्त मानवाच्या विध्वंसक क्षमतेला वाढवते. म्हणूनच एकविसाव्या शतकाचे खरे आव्हान तांत्रिक नवकल्पना नसून नैतिक उक्तांती आहे. भारताच्या दृष्टीकोनातून ज्याने जगाला अहिंसा, करुणा आणि बुद्ध व महात्मा गांधी यांची शिकवण दिली. मध्यपूर्वेतील ही हिंसा गंभीर आत्मपरीक्षणाला प्रवृत्त करणारी असली पाहिजे. सभ्यतेचे खरे मोजमाप आपल्या यंत्रांच्या प्रगततेत नसून आपल्या नैतिक निवडींच्या परिपक्वतेत आहे. कृत्रिम बुद्धिमत्ता निर्माण करण्याच्या जगाने अडीच हजार वर्षांपूर्वी मांडलेल्या साध्या नैतिक सत्यांनाही समजून घेणे आवश्यक आहे. देशाने देश संपत नाही. करुणेतून तो संपतो. जर मानवजात हा धडा आत्मसात करण्यात अपयशी ठरली, तर आपली सर्व तांत्रिक प्रगती निरर्थक ठरेल. कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या युगात मानवजातीसमोरचे सर्वात तातडीचे आव्हान वैज्ञानिक नवकल्पना नसून नैतिक उक्तांती आहे. आज आपल्या समाजाचा प्रश्न अत्यंत स्पष्ट आहे. मानवबत्त आपली तांत्रिक शक्ती जशी वाढवत आहे तशीच नैतिकदृष्ट्याही प्रगल्भ होईल का, की आधुनिकतेच्या आवरणाखाली आपण केवळ अंधिक प्रगत शस्त्रांनी सज्ज झालेले बर्बरच राहू? ■■

